

Онiщенко Ирина Григорiвна, доктор полiтичних наук, професор
**МОДЕЛI РЕАЛIЗАЦIЇ ПОЛIТИКИ
НАЦIОНАЛЬНОГО ПРИМИРЕННЯ**

Загострення iсторичної, рiгiональної, ментальної, соцiальної та полiтичної конфронтацiї в Україні загрожує загальнонацiональним iнтересам держави. Вiдтак пошук оптимальних шляхiв подолання цiєї загрози є першочерговим завданням як полiтикiв, так i науковцiв суспiльствознавцiв.

У вiтчизнянному науковому товариствi триває пошук шляхiв подолання кризового стану. Аналiз наукових розвiдок засвiдчує багатовимiрнiсть iснуючих конфлiктiв i складнiсть проблеми нацiонального примирення. Певнi аспекти полiтики нацiонального примирення знайшли своє висвiтлення в роботах Г. Волкової, А. Давидсона, А. Дементьєвої, В. Заболотного, Ю. Рубана, Ю. Шаповала, А. Шапиро, Н. Щербини та iн.

Не пiдлягає сумнiву, що суспiльний консенсус - це не просто мирне спiвiснування, це стiйка рiвновага рiзних систем цiнностей. Проблема єдностi виникає тодi, коли певна суспiльна група не може реалiзувати свої iнтереси в межах iснуючої держави i на це необхідно зважати. Ряд українських дослiдникiв стверджує, що проблема вiдсутностi консенсусу має вигляд появи на полiтичному полi активної, чисельної i забезпеченої ресурсами групи акторiв, якi не хочуть вести гру в рамках iснуючих правил. Iсторiя свiдчить, що у ХХ та на початку ХХI столiття небагатьом європейським краiнам вдалося уникнути громадянських конфлiктiв, спричинених появою таких груп. [1]

Нацiональне примирення — проблема полiтична i її розв'язання знаходиться у площинi вiдновлення сподiвань на реалiзацiю iнтересiв у єдиній полiтичній спiльностi, у спiльній для всiх громадян держави. Нацiональне примирення зазвичай iнтерпретують як комплексний соцiально-полiтичний та полiтико-психологiчний процес з метою припинення внутрiшнього нацiонального, внутрiшньодержавного або рiгiонального конфлiкту, умиротворення певної територiї, припинення бойових дiй та вiйськових операцiй ворогуючих сил, встановлення нацiонального миру та злагоди. Нацiональне примирення включає широкий комплекс рiзностороннiх соцiально-полiтичних заходiв. ООН у 1988 р. на офiцiйному рiвнi визнала полiтику нацiонального примирення базовою моделлю врегулювання внутрiшньонацiональних та рiгiональних конфлiктiв. Папа Римський Франциск наголошував, що спiвiснування народiв буде не культура зiткнення, не культура конфлiкту, а саме нацiональне примирення, котре i є єдиним шляхом до миру у будь-якій краiнi.

Нацiональне примирення можна розглянути пiд декiлькама кутами зору, виокремивши стратегiчний, реалiстичний та практичний його аспекти. У стратегiчному аспектi маємо на увазi неконфронтацiйне полiтичне мислення. У реалiстичному — продуктивну можливiсть проведення соцiально-економiчних реформ. У практичному — спробу консолiдацiї зусиль ворогуючих сторiн на подолання конфлiкту. Що стосується iдеологiчної складової нацiонального

примирення, то її основою зазвичай може стати апеляція до загальнолюдських цінностей миру та життя людини, до патріотичних цінностей збереження єдності країни та до загальнодемократичних цінностей. Найбільш дієвим способом узгодження інтересів і мирного розв'язання суперечок є демократія. У глибоко розділених суспільствах прийнятні моделі консоціативної та інтегральної демократії. Остання передбачає не сегментування суспільства, а співучасть у владі представників ворогуючих сторін. Консоціативна демократія є найбільш прийнятною формою демократії для мультикультурних суспільств, які розділені за етнічними, регіональними, релігійними та мовними ознаками.

Національне порозуміння, як довготривалий стан та основа розвитку спільності, базується на адекватній саме для цієї спільності, зрозумілій і такій, що влаштовує всіх її членів політиці. Це передбачає постійний пошук та досягнення компромісів для збалансованого розвитку суспільства і держави. Така політика передбачає, що стратегічні, а подекуди й тактичні інтереси, всіх груп населення задовольняються. При цьому застосовуються певні механізми переговорного характеру, що забезпечують мирне урегулювання виникаючих конфліктів та протиріч демократичним шляхом.

Дія політики національної злагоди заснована на певних правилах політичної гри. Конкретні форми реалізації політики національного примирення можуть бути різними. Проте вони мають носити характер не “швидкої акції” миттєвого регулювання, а довгострокової тенденції формування прийнятної для всіх соціально-психологічного клімату, масової суспільної свідомості. Головна мета примирення, його спрямованість — побудова спільного майбутнього за допомогою відновлених та нових каналів взаємозв'язку, пошук можливих точок дотику ворогуючих сторін.

Примирення як об'єднання суспільства навколо образу майбутньої України може відбутися шляхом відновлення цілісного політичного поля країни. Українська проблема примирення — це не лише проблема подолання вкрай негативних політичних, економічних і соціальних наслідків кризи 2013–2015 років, це й протидія російській агресії. Безпрецедентні виклики стабільності України – анексія Криму, фактичний етнополітичний конфлікт на сході країни, прояви сепаратизму та втрата контролю над частиною території – потребують нових підходів у проведенні політики національного примирення.

Розглянемо відомі в історії прецеденти політики національного примирення. Дієві моделі реалізації політики національного примирення були застосовані на практиці в ХХ столітті в Іспанії, Польщі, Тунісі, Хорватії.

Протистояння в Іспанії, яка була розколота на два ворожі табори у 30-х – 50-х роках минулого століття, завершилося після смерті Франко в 1975 році консолідацією іспанської демократії. Політичні гравці застосували цілий ряд політичних компромісів. Укладені між урядом, опозицією, політичними партіями та профспілками “Пакти Монклоа”, фактично заклали політико-правовий фундамент національної злагоди в Іспанії. Ці документи стосувалися вироблення підходів щодо подолання економічної кризи шляхом прийняття стабілізаційних заходів та певних дій щодо переходу до демократії. В країні

амністували засуджених з політичних мотивів. Було започатковано адміністративно-територіальну реформу, якою передбачалося надання широкої автономії регіонам – Країні Басків та Каталонії. Необхідно зазначити, що тоді важливу роль відіграв король Хуан Карлос I – гарант Конституції, стабільності й держави. Це був приклад конкретної форми переходу від гострої конфронтації до пошуку консенсусу. Однією із моделей пошуку консенсусу став “круглий стіл” 1977 року, під час якого представники різних політичних сил дебатували про подолання політичної та економічної кризи [3, с. 40].

Проведення “круглих столів”, до яких залучаються різні сторони політичного процесу, є досить популярна в світі модель реалізації політики національного примирення. В Польщі, яка в 1989 році опинилася у складній внутрішньополітичній ситуації, проведення консультацій між комуністами ПОРП та опозицію у формі “круглого столу” допомогло відповісти на ряд викликів. Реальним результатом став перехід до модерних форм соціально-економічного і політичного устрою.

В Хорватії у 1991 р. перебіг подій був дуже схожий на українські реалії останніх двох років. Країна-сусід – Сербія – штучно створила картину порушення прав своєї національної меншини, організувала і підтримувала рух проти офіційної влади і державного устрою. В результаті розгорнувся військовий конфлікт із залученням діючої сербської армії для підтримки сепаратистського руху. У Хорватії загинули тисячі людей, а економіка країни зазнала втрат на 30 мільярдів доларів.

Досвід реінтеграції хорватських територій, проведення політики національного примирення цікавий для України. У Хорватії було застосовано два сценарію. Одна частина країни – так звана Республіка Сербська Країна – незважаючи на усі переговори, була повернута завдяки військовим діям у 1995 році. А інша – так звана республіка Східна Славонія, теж утворена на території Хорватії – була реінтегрована у 1998 році завдяки успішній місії ООН - “Тимчасової адміністрації ООН для Східної Славонії” (UNTAES). З її допомогою, як стверджує євродепутат від Хорватії Андрій Пленкович, Хорватії вдалося знайти оптимальну модель реінтеграції цілого регіону. Ця модель включала гарантії прав сербської меншини, пакет соціальних законів, подібний до того, який ухвалила Верховна Рада України, тобто амністію, примирення і надання особливого статусу цим територіям [2].

Уряд Хорватії через застосування різноманітних програм намагається і сьогодні створити сприятливі умови для повернення тих представників сербської меншини, які свого часу виїхали з країни. Хорватських сербів всіляко заохочують брати участь у громадсько-політичній діяльності, представляти свої інтереси у місцевих органах влади. Процес постконфліктного примирення у Хорватії був тривалим. В країні була застосована модель, яку свого часу ООН використала у Південній Африці. Створена тоді Комісія правди та примирення стала своєрідним органом по подоланню розбіжностей у суспільстві що до складного історичного минулого країни. Започаткований загальнонаціональний діалог допоміг сторонам визнати свої помилки. Реалізація цієї моделі потребує

багато часу, вміння і бажання прощати. Сторони конфлікту у Хорватії зуміли докласти великих зусиль для продовження життя в одній державі.

Серед моделей реалізації політики національного примирення можна навести укладення у 1989 році Національного пакту заради примирення і злагоди у Тунісі, який був підтриманий всіма верствами населення країни. У документі було розроблено основні напрями розвитку туніського суспільства після відсторонення від влади президента Х. Бугріба.

Отже, вивчення моделей реалізації політики національного примирення та історичного досвіду інших країн може допомогти Україні виявити певні закономірності, що їх можливо застосувати (з відповідним корегуванням, звичайно) в сьогоднішній українській ситуації.

Проведення політики національного примирення має спиратися на певні правила. По-перше необхідно створити умови, які сприятимуть прийняттю протилежними сторонами правил, які забезпечують функціонування системи. По-друге, треба весь час слідкувати за перебігом імпульсів, що здатні зруйнувати, або послабити функціонування політичної системи.

Виробити відповідні правила можна лише за допомогою регулятора соціальних відносин —права. Політика національної злагоди іноді потребує навіть зміни схеми розвитку суспільства, політичних структур, або й створення нового законодавства.

Список використаних джерел

1. Рубан Ю. Примирення як досвід європейської політики [Електронний ресурс]/ Ю. Рубан. – Режим доступу :

<http://uamoderna.com>.

2. Пленкович А. Шлях до примирення з Донбасом буде дуже довгим [Електронний ресурс] / А. Пленкович. – Режим доступу :

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3421119-yevrodeputat-shliakh-doprutyrennia-z-donbasom-bude-duzhe-dovhym>.

3. Щербина Н. Ф. Національна злагода та примирення: теорія та історичний досвід / Н. Ф. Щербина, Ю. Б. Махінла // Молодий вчений. – 2015. – № 4 (19). – С. 38–41.

*Пилипенко Олександр Євгенійович, доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових технологій (Київ)*

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Регіональну політику уряд України проводить у надзвичайно складних умовах військово-політичного конфлікту у східних областях держави. Даний вид політики на сучасному етапі розвитку країни покликаний подолати нерівномірність економічного розвитку її різних територій. Така нерівномірність є об'єктивним явищем. Протягом 1990тих років і на початку